

Adnan Tufekčić¹

ETNOPEDAGOŠKI PRISTUP PREVENIRANJU SOCIJALNOG ISKLJUČIVANJA MLADIH²

Sažetak

Etnopedagoški pristup preveniranju socijalnog isključivanja mladih podrazumijeva istraživanje i korištenje narodnog odgoja kao društveno-historijskog fenomena u strukturiranju savremenog odgojno-obrazovnog sistema. Narodna pedagogija se pri tome ne može u potpunosti obnoviti, a to nije ni potrebno, pa se ona danas treba stapati sa savremenom pedagoškom misli. U prilog tome govore i temeljna svojstva narodne pedagogije u kojima ona nudi pristupe, metode i postupke za rješavanje problema unutar aktuelne krize odgoja i obrazovanja. Ta svojstva proizilaze iz toga da se kod svih naroda kao ciljevi odgoja uočavaju vrline kao što su: ljubav prema roditeljima, ljubav prema radu, zdravlje, pamet, društvenost (ljudskost), dobrotu, čast, čednost (poštenje), vjernost i pravednost, prezir prema ljenčarenju, prijazan odnos prema starijima, što se postiže u povezanosti odgoja, samoodgoja i preodgoja. Značaj etnopedagoških spoznaja u izgradnji sistema preveniranja socijalne isključenosti mladih se ogleda u primjeni višegeneracijskih pedagoških iskustava na polju razvoja čovjeka kao osobnosti i kao društvenog bića.

Ključne riječi: etnopedagogija, narodna pedagogija, odgojno-obrazovni sistem, preveniranje, socijalna isključenost.

Uvod

Pedagogija kao znanost objašnjava i sistematizira znanja o odgoju koji je njen predmet izučavanja. U formalno-znanstvenom

---

¹ Docent, Odsjek Pedagogija i psihologija, Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli, adnan.tufekcic@untz.ba

Rad autora je dostavljen 7. 3. 2012. godine, a prihvaćen za objavljivanje 2. 11. 2012. godine.

² Rad predstavlja doručeno izlaganje autora sa 3. Znanstveno-stručne konferencije s međunarodnim učešćem „Sistem preveniranja socijalnog isključivanja mladih“, koja je održana u organizaciji Islamskog pedagoškog fakulteta Univerziteta u Zenici 10. aprila 2010. godine.

smislu pedagogija je mlada znanost i postojanje nje kao takve je jedan sasvim mali period u onome što nazivamo prošlost ljudskoga roda. S druge strane predmet njenog izučavanja je „star“ koliko i sam ljudski rod. Pedagoška znanost je nastala kao rezultat intencija da se fenomenu odgoja pristupi na znanstveno utemeljen i provjeren način. U ovom pristupu, kada je u pitanju zapadnjački dio svijeta, možemo označiti nekoliko presudnih determinanti nastanka znanosti o odgoju. Prvi momenat jeste izdvajanje pedagogije iz krila filozofije u XIX stoljeću s pojavom djela njemačkog filozofa J. F. Herbarta *Opća pedagogija izvedena iz svrhe odgoja* (1806) i *Opća praktična filozofija* (1807). U duhu herbartizma nastaje normativna znanost o odgoju koja je bila dominantan pravac u proučavanju odgoja skoro čitavo jedno stoljeće. Nadalje, početkom XX stoljeća javljaju se potrebe i težnje proučavanja odgojnog fenomena kroz emirijski pristup „objektivnim pedagoškim činjenicama“. Tome je velikim dijelom doprinijelo svojevrсно prodiranje metode eksperimenta iz područja prirodnih znanosti na prostor psiholoških i pedagoških istraživanja. Osim toga, na oblikovanje pedagogije kao znanosti o odgoju veliki utjecaj su imali Diltheyevo utemeljenje hermeneutike i duhovne znanosti (duhovnoznanstvena pedagogija), zatim kritička teorija koju su razvili Horkheimer, Adorno, Marcuse, Fromm, a kasnije i Habermas, Wellmer, Offe, Schmidt, Negt (kritička znanost o odgoju). Nužno je spomenuti i utjecaj bihevizma, kao i simboličkog interakcionizma, čiji predstavnici su G. H. Mead, H. Blumer i E. Goffman, kao i etnometodologije i njenog osnivača H. Garfinkela na znanost o odgoju s obzirom na nove metodološke pristupe u proučavanju različitih komponenata odgojnog fenomena.³

U današnjem vremenu „znanost o odgoju je postala nepreglednim područjem“ (Gudjons, 1994:17). Ona sve više postaje integrirajuća „socijalna znanost koja se naslanja na načelo interdisciplinarnosti“ (Gudjons, 1994:24). Uza sve to, u našem vremenu nužno se nameće pitanje koje nije novo, ali je sada svakako posebno aktuelno: šta je sa suštinom odgoja danas, gdje je možemo i trebamo tražiti. „Jedan dio odgovora bi mogao biti da je područje za ovaj iskorak područje tradicijskog, narodnog živog i životnog odgajanja“ (Tufekčić, 2009:266). To znači da

---

³ Opširnije o ovome vidjeti u König, E. i Zedler, P. (2001) *Teorije znanosti o odgoju: uvod u osnove, metode i praktičnu primjenu*, Zagreb: Educa.

etnopedagoške spoznaje mogu pružiti veliku pomoć u preveniranju i osmišljavanju rješavanja za savremene probleme odgoja i obrazovanja, među kojima je svakako i problem socijalne isključenosti mladih.⁴

Formiranja ličnosti, socijalizacija i individualizacija nasuprot socijalnoj isključenosti mladih u kontekstu tradicijske pedagoške kulture

Prirodu odnosa kultura – odgoj možemo razumjeti utvrđivanjem razlike između autentičnog (istinskog) i instrumentaliziranog (institucionaliziranog) odgoja. To razlikovanje podrazumijeva odgoj kao antropološku kategoriju s jedne, i odgoj kao pedagošku (didaktičku) kategoriju, s druge strane (Slatina, 2006). Autentični odgoj je povezan s kulturom, „ali ovaj pojam *nadilazi* pojam pukog kultiviranja sklonosti koje čovjek svojim rođenjem donosi. To znači da autentični odgoj izvire iz vrijednosti življenja, iz objektivno (univerzalno) važećih vrednota, iz vjere. A to su one vrijednosti koje se ljudskom upotrebom i korištenjem ne daju ‘potrošiti’, koje se u maglama prošlosti ne mogu izgubiti“ (Slatina, 1999:246).

Tradicijska kultura odgajanja kao sfera duhovna kulture je akumulirana energija koja je nastajala višestoljetnim razvojem čovječanstva i bivala osnaživana svim pokoljenjima naših predaka. Veza među pokoljenjima obezbjeđuje se odgojem. Галльский (Galljskij) smatra da sadašnje generacije, koje su izgubile društveno-historijsko sjećanje, žive na osnovu informacionog „prtljaga“ etnogenetskih predodžbi dalekih epoha. U genima naših predaka je bio zakodiran veći dio naših savremenih začetaka. Stoga nas oni, naši daleki preci, tako zapovjednički primoravaju danas da se prepustimo radosti svijetlog dana i da se bojimo noći, da obamiremo od straha i likujemo zbog uspjeha (Галльский, 1994, prema Бакаев, 2000). Pedagoška kultura naroda predstavlja polje

---

⁴ Etnopedagogija je interdisciplinarna grana znanosti i sastavnica pedagogije koja proučava elemente tradicijskog narodnog odgoja i iznalazi mogućnosti primjene rezultata do kojih dolazi u kreiranju savremenih odgojno-obrazovnih sistema. Za osnivača etnopedagogije smatra se ruski pedagog G. N. Volkov (Г. Н. Волков). Više o etnopedagogiji vidjeti u njegovim djelima *Этнопедагогика* (1974, 1999) i *Чувашская этнопедагогика* (2004), kao i u radu: Tufekčić, A. (2009) „Etnopedagogija kao znanstvena disciplina“, *Školski vjesnik*, 58 (3): 265-279, koji je i nastao na temeljnim idejama Volkova o etnopedagogiji prikazanim u njegovim navedenim djelima.

povezivanja tradicije i savremenosti kada je u pitanju odgoj i razvoj pojedinca i društva. Značajnom se, tako, čini etnopedagoška formula Volkova koja glasi: bez tradicija nema kulture, bez kulture nema odgoja, bez odgoja nema duhovnosti, bez duhovnosti nema ličnosti, bez ličnosti nema naroda (Волков, 2004).

Do nastanka pismenosti pedagoške ideje prenosile su se s pokoljenja na pokoljenje putem usmenog narodnog stvaralaštva. Bajke, poslovice, zagonetke, predanja, pjesme značajni su čuvari narodne pedagogije, izvorišta pedagoške mudrosti naroda i elementarnih pedagoških kategorija. Odgajatelji iz naroda su dobro poznavali psihološke osobine djeteta, tankoćutno pronicali u duhovni svijet djetinjstva i mladosti. Narod je izgrađivao sistem odgoja prvenstveno prema svojim interesima i potrebama pa se s aspekta narodne pedagogije odgoj koji ne odgovara tim potrebama i interesima može okarakterizirati kao antiodgoj jer razara ličnost čovjeka (Волков, 1999). Narodni odgoj je uključivao i različite oblike obrazovanja i podrazumijevao je usvajanje znanja koja su učvršćena u višestoljetnom iskustvu. Stoga u narodnoj pedagogiji odgoj i obrazovanje čine cjelinu i međusobno se dopunjuju jer ih ona organski objedinjava.

U narodnoj pedagogiji u potpunosti je prisutno životno iskustvo odgajanja. Snaga narodne pedagogije je u masovnosti pedagoških procesa i ona se javlja kao živa nit koja povezuje prošlost s budućim te iz pokoljenja u pokoljenje izgrađuje sliku naroda u njegovim najboljim crtama. Pedagoško iskustvo porodica se tako generaliziralo na nivou zaseoka, mahale i cijelog sela, zatim cijele okoline i napokon cijelog naroda ili zemlje (Данилина, 2007). Iskonska mudrost narodnog odgoja leži u poštovanju i uzdizanju majke i majčinstva (majčinski odgoj), u svojevrsnom kultu djeteta i potomstva, u vjeri u zaštitničku moć oca. Može se reći da su ovo jedne od najstarijih pedagoških kategorija, ako ne i vječnih, koje danas djelimično poprimaju značenja zastarjelosti, sujevjerja i predrasuda, mada sâm život ne daje dovoljno osnova za njihovu jednostranu negativnu ocjenu.

Kod svih naroda se kao ciljevi odgoja uočavaju vrline kao što su: ljubav prema roditeljima, ljubav prema radu, zdravlje, pamet, društvenost (ljudskost), dobrotu, čast, čednost (poštenje), vjernost i pravednost, prezir prema ljenčarenju, prijazan odnos prema starijima (Васильевна, 2003). U usmenom stvaralaštvu mnogih naroda javljaju se junaci okarakterizirani mnogim osobinama koje svjedoče o bogatstvu ljudske prirode. S aspekta narodne pedagogije

čovjek treba ovladati ovim vrlinama u harmoničnom jedinstvu, a to se postiže u međusobnoj povezanosti odgoja, samoodgoja i preodgoja. Pravilan odgoj, koji vodi željenom razvoju ličnosti, u narodnoj pedagogiji prvenstveno predstavlja podršku unutrašnjim snagama čovjeka kojima se on odupire negativnim osobinama. Ako u čovjeku nema odgojenih tih unutrašnjih sila za odupiranje negativnim utjecajima, vrline će biti zatrte i gubit će se. Te vrline i njihove suprotnosti po mišljenju Volkova (Волков, 1999) su sljedeće:

- prvo: um – njega zamračuju razdražljivost i ogorčenost;
- drugo: druželjubivost, društvenost – nju potire zavist;
- treće: savjest – nju uništava pohlepnost;
- četvrto: dobar odgoj – na njega može djelovati negativna loša sredina;
- peto: skromnost – njoj šteti raspuštenost, raskalašenost;
- šesto: dobrota – njoj smeta samoljublje;
- sedmo: sreća – njoj je suprotna ljubomora.

Usavršavanje čovjeka u narodu je sasvim konkretno i određeno, a usmjereno je ka formiranju konkretnih kvaliteta ličnosti među kojima su najvažniji oni koji se odnose na rad. U narodnim umotvorinama razvijene su ideje o velikim mogućnostima usavršavanja čovjeka kroz rad. Odgoj kroz rad je osnovni problem pedagogije svih naroda, a ljubav prema radu (radinost) je jedan od najvažnijih ciljeva odgoja. Radni odgoj je okvir cjelokupnog sistema narodnog odgoja. Izvan njega nema ni tjelesnog, ni estetskog, ni moralnog odgoja, tj. bez rada nema ni punovrijednog odgoja. Rad se ovdje javlja kao početak i nužan uvjet odgajanja, a razvijena radinost i pravilan odnos prema radu krajnji je rezultat odgoja mladih generacija. U narodnoj pedagogiji postoji naputak da su u radu koji se obavlja s ljubavlju radost, užitek i zdravlje, a u radinosti je, pak, istinski čovjekov moral (Волков, 2004). Kroz rad ljudi su gradili ljepotu u svakoj sferi svog života, što se očituje u narodnoj nošnji, ukrašavanju alata i predmeta za svakodnevnu upotrebu, vezu, rezbarijama, izradi kuća i sl. Ova posebna vrsta estetskog ukusa odgajala se stoljećima. Osim toga, najvažniji ciljevi i dostignuća moralnog, intelektualnog i tjelesnog odgoja djece u narodu su se ostvarivali kroz rad, a očuvanje zdravlja i radne sposobnosti do smrti smatralo se velikom srećom. Osim rada važan uvjet usavršavanja ličnosti u narodnoj pedagogiji je veza čovjeka sa sebi sličnim, što je predstavljalo

značajni faktor predupređenja bilo kojeg oblika isključenosti. Socijalizacija, shvaćena iz ugla temeljnih postulata narodnog tradicijskog odgoja, proces je koji otkriva i podstiče u čovjeku kulturnu samosvijest. Čovjek kroz ovaj proces stječe sposobnost da osjeti sebe kao jedinstvenu cjelinu u širokom duhovnom prostoru. Razvoj čovjekove ličnosti, moralno i duhovno formiranje je rezultat njegovog stjecanja društveno-historijskog iskustva u procesima socijalizacije i usvajanja normi društvenih i općeljudskih odnosa u procesima internalizacije (Васильевна, 2003). Волков (1999) ističe da odgojni sistem u narodu nije poznao savršenog Robinzona i u ovom sistemu veza između ljudi se podsticala pozivom na jedinstveno djelovanje, na solidarnost. Ovi pozivi posebno dolaze do izražaja u nekim od najvrednijih aksioma narodne pedagogije koji govori o tome da se ljubav prema svom narodu ne može graditi na mržnji prema drugim narodima, da je ljubav prema vlastitom djetetu istovremeno i ljubav prema djetetu i mladom čovjeku uopće, da je briga o rastu i razvoju vlastite djece istovremeno i briga za djecu uopće. U tradicionalnom sistemu odgoja mladi su se navikavali da cijene običaje drugih naroda i skupina. Zbog toga su, smatra Волков (2004), narodi koji žive na različitim krajevima svijeta, bez uzajamnog utjecaja, nezavisno jedni od drugih, dijelili istu misao – treba poštovati onaj običaj koji postoji u nekom kraju (dijelu svijeta). U tom smislu možemo kod svih naroda naći različite načine kojima se mladima sugerisalo da će prijatelja i neprijatelja prepoznati po tome kako se čovjek odnosi prema narodnim običajima. Njihovo potcjenjivanje je siguran znak neprijateljstva. Stoga je narodna pedagogija, bez obzira na to koliko je mi posmatrali samo kao dio tradicijske kulture, univerzalna i vječna, kao što je to i sam odgoj koji se u etnopedagogiji u tom smislu naziva duhovnim kosmosom označavajući tako vječnost odgoja i njegovih vrijednosti (Волков, 2004). Njena univerzalnost ogleda se još i u zajedničkim, suštinskim elementima narodnih pedagogija svih naroda koji omogućavaju i svojevrstan „prijenos“ znanja iz jedne narodne pedagogije (pedagogije jednog naroda) u drugu. Ti elementi su sljedeći (Народная педагогика и этнопедагогика):

- postojanje ideala ličnosti koji je očuvan u folkloru, epu i drugim izvorima narodne duhovne kulture, a koji predstavljaju sistem općeljudskih vrijednosti;
- jedinstvo prirodnog mehanizma razvoja narodnih

pedagogija (pedagogija raznih naroda) koji se izražava u uzajamnom djelovanju socijalnih (društvenih) zahtjeva;

- jedinstvo faktora odgoja koji omogućavaju djetetu da se aktivno uključuje u realnu ljudsku djelatnost i komunikaciju (priroda, rad, igra i dr.); zajedničko-grupni i humanistički usmjeren karakter obrazovanja i odgoja.

Osim ovih zajedničkih karakteristika koje čine samu jezgru svih narodnih pedagogija, postoje i tzv. varijabilne karakteristike narodnih pedagogija različitih etnosa, a to su prirodno-geografski uvjeti i historijske osobitosti razvoja narodā. Ove karakteristike određuju karakter rada, igara, praznika, tradicija i obreda, sadržaj usmenog narodnog stvaralaštva, likovne umjetnosti i narodnih zanata, specifičnost uzajamnih odnosa ljudi te odnosa čovjeka prema okolnoj prirodi.

Svjesno postavljanje odgojnih ciljeva u narodnoj pedagogiji je uvijek podrazumijevalo njihovo ostvarivanje na nivou uzajamnog odgoja i samoodgoja. Smisao aktivnosti narodnih pedagoga je u stvaranju stvarnog prostora za konstruktivan primjer i ljubav koji se trebaju podariti mladim ljudima kako bi se se savladavali osjećaji zavisti, zlobe i neprijateljstva. Volkov navodi da je svojevremeno Martin Luther pisao da čovjek odgajajući djecu dokazuje ljubav prema Bogu i da dijete, bez obzira na starost roditelja, mora znati da ga otac i majka vole (Волков, 2004). Narodni pedagozi, u tom smislu, nisu bili čisti retoričari i teoretičari, za razliku od predstavnika apstraktne formalizovane pedagogije. Snaga narodne pedagogije je u tome da ona ostvaruje dijalog svakog čovjeka s društvenom sredinom, a time i s čovječanstvom, i na taj način uključuje pojedinca u život zajednice. Ova snaga ima izvorište u shvatanju svakog čovjeka kao jednog cijelog svijeta kojeg na noge postavlja energija mudrosti porodice i roda. Iz mudrosti roda nastaje mudrost naroda, iz narodnih mudrosti – mudrost cijelog društva. Mudrost porodice utemeljena je na ljubavi i brizi za čovjeka uopće. Na taj način se kod svih naroda svijeta smatra da je pravi čovjek onaj koji voli djecu i brine se o starcima, a da se djeca i unuci koji zaboravljaju roditelje i starce ne mogu smatrati ljudima. Starac koji živi razmišljajući o djeci i unucima je samo otjelotvorenje mudrosti (Волков, 2004). Iz svega ovoga se može zaključiti da porodični odgoj predstavlja

ključno područje narodne pedagogije.⁵ Porodica je u tom smislu mjesto formiranja unutarporodične i međuporodične tradicije koja je osnova općeljudskih tradicija dobra, uzajamne pomoći i milosrđa. U skladu s tradicionalnim moralom različitih naroda, prava porodica je središte ljubavi, uzajamne brige i duhovne povezanosti svih ljudi koji u njoj žive (Данилина, 2007). Zbog toga je jedan od najvažnijih zadataka narodne pedagogije pripremanje mladih za brak i porodični život. Stoljećima su se mladi pripremali za izvršavanje porodičnih obaveza još od ranog djetinjstva. Na kvalitet pripreme za brak i porodični život u velikoj mjeri utjecao, prije svega primjer i autoritet roditelja, a također i javno mišljenje društvene sredine koje je davalo prednost onim mladićima i djevojkama koji su bili najbolje pripremljeni za rad (Колесниченко, 2004).

Analizirajući ključne odrednice narodne pedagogije, možemo istaći to da je narodna pedagogija snažna upravo zbog toga što u njoj susrećemo harmonijsko djelovanje različitih komponenti odgoja. Nijedan faktor narodnog odgoja, niti ijedno sredstvo niti metoda ne postoje samostalno, udaljavajući se jedno od drugog. Na taj način je u narodnoj pedagogiji sve povezano i ona se odlikuje jedinstvenošću odgojnih utjecaja na ličnost koji za cilj imaju uključivanje, a ne isključivanje pojedinca od najranije životne dobi u puninu društvenog života i rada.

---

⁵ Porodični odgoj je bio svojevrsna paradigma u promišljanjima o odgoju i ljudskom razvoju kod svih pedagoških mislilaca klasika i prije formalnog nastanka pedagogije kao znanosti. J. A. Komenský je na osnovu uopćavanja iskustva kućnog odgoja u radničkim porodicama afirmirao i razradio ideju „materinske škole“. Kod zasnivanja principa usklađivanja s prirodom, on je uzimao u obzir narodno iskustvo. Neka didaktička pravila kod Komenskog dana su u obliku narodnih aforizama, a u rjeđim slučajevima narodni aforizmi predstavljaju neke elemente didaktičkih odrednica. Inače, Komenský je svoju prosvjetiteljsku djelatnost započeo kao sakupljač usmenog stvaralaštva češkog naroda, kao istraživač njegove tradicije i običaja, stvarajući djelo koje bi odgovaralo potrebama naroda. Pestalozzi sve vrijeme svog djelovanja apeluje na narodno pedagoško iskustvo i narodne poglede na odgoj. Najprirodnija škola je u rodnoj kući. Po njegovom mišljenju sredstva odgoja narodna škola treba crpiti iz života naroda. К. Д. Ушински (Ušinski) je narodnu pedagogiju smatrao jednim od najvažnijih faktora pod utjecajem kojeg se izgrađuje pedagoška nauka. On smatra da se narodni odgoj javlja kao živ organizam u historijskom procesu narodnog razvitka. Bajke i priče Ušinskog najbolji su primjer korištenja narodne pedagogije u odgoju, kako u porodici, tako i u školi (Волков, 1999).

Zaključak

Imajući sve ovo u vidu, može se reći da je u tradicijskoj kulturi odgajanja svakodnevni život bio determinirajući okvir, kao i izvorište i utočište svih narodnih pedagoških djelovanja. Ova djelovanja su, dakle, izvirala iz same punine života jedne konkretne zajednice i obuhvatala su cjelokupni životni ciklus od rođenja do smrti. Pri tome je svakoj životnoj situaciji bilo imanentno odgojno djelovanje, čime se ostvarivala harmonična veza između pojedinca i zajednice. U svemu tome, različiti elementi tradicijske kulture, a naročito narodno stvaralaštvo u svim njegovim oblicima, imali su najvažniju (primarnu) ulogu. Sve faze i svi procesi odrastanja i odgajanja u tradicijskoj kulturi u svojoj osnovi su imali enkulturacijske, akulturacijske, socijalizacijske i internalizacijske momente. Na taj način dolazilo je do stvaranja onih pedagoških (odgojnih) djelovanja koji su se odnosili na formiranje pravilnog odnosa prema drugima, prema socijalnom okruženju, a sve to je imalo svoja izvorišta u odnosu prema konkretnom prirodnom (zavičajnom) okruženju. Dakle, sva nastojanja i sva stremljenja narodne pedagogije, koja prije svega pripadaju sferi autentičnog odgoja, bila su usmjerena ka uključivanju pojedinca u sva područja života jedne zajednice, i to kroz sve faze životnog ciklusa.

Zbog svega ovoga smatramo da je u izgradnju sistema preveniranja socijalne isključenosti mladih neophodno i moguće inkorporiranje etnopedagoških spoznaja. Ove spoznaje nose veliki broj informacija o provjerenim i transgeneracijski uobličavanim pedagoškim iskustvima koja se odnose na razvoj čovjeka kao neponovljive osobnosti i kao društvenog bića, tj. bića koje je osposobljeno da svoju individualnost i bivstvovanje ostvaruje i potvrđuje u konkretnom društvenom kontekstu, a ne izvan tog konteksta. Posebno je pitanje koliko je „službena“ pedagogija spremna prepoznavati i prihvatati ova iskustva jer se u pojedinim sferama institucionalnog odgojnog rada ona sve više svodi na pokušaje primjene gotovih rješenja i tzv. radionica koje počesto uvjerljivo liče na dril, a ne na odgoj.

Literatura

1. Burger, G. H. (1968) „Ethno-pedagogy“: A Manual in cultural sensitivity, with techniques for improving cross-cultural teaching by fitting ethnic patterns. New Mexico: Southwestern Cooperative Educational Laboratory, Inc.

2. Данилина, В. М. (2007) Этнопедагогические традиции семьи. Dostupno na: http://www.upm.Orthodoxy.ru/library/D/Danilina_etnopedagog.htm [8. jula 2007.]
3. Gudjons, H. (1994) Pedagogija – temeljna znanja. Zagreb: Educa.
4. Колесниченко, Ю. И. (2004) Народные традиции как средство нравственного воспитания семьянина. U: Мир на СК. Сим. № 13. Этнопедагогика и сравнительная педагогика, Поликультурное образование. Dostupno na: <http://pn.pglu.ru/index.php?module=subjects&func=viewpage&pageid=409> [15. jula 2007.]
5. König, E. i Zedler, P. (2001) Teorije znanosti o odgoju: uvod u osnove, metode i praktičnu primjenu. Zagreb: Educa.
6. Народная педагогика и этнопедагогика. Dostupno na: http://www.referatoria.ru/pedagogika/narodnaya_pedagogika_i_etnopedagogika.html [8. jula 2007.]
7. Slatina, M. (1999) Kultura i odgoj. U: Takvim za 1999. (1419/20. h. g.). Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u BiH, str. 245-264.
8. Slatina, M. (2006) Od individue do ličnosti – vođenje u teoriju konfluentnog obrazovanja. Zenica: Dom štampe.
9. Tufekčić, A. (2009) Etnopedagogija kao znanstvena disciplina. U: Š. Pilić ur. Školski vjesnik – Časopis za pedagoška i školska pitanja, Vol. 58, broj 3, srpanj-rujan 2009, Split, str. 265-279.
10. Вакаев, В. А. (2000) Этнопедагогика как объект социально-философского познания. Dostupno na: <http://www.aeli.altai.ru/nauka/sbornik/2000/vakaev.html> [8. jula 2007.]
11. Васильевна, М. Н. (2003) Этнопедагогика как социокультурный феномен. Dostupno na: <http://www.oim.ru/reader.asp?nomer=278> [8. jula 2007.]
12. Волков, Г. Н. (1999) Этнопедагогика: Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. Заведений. Москва: Издательский центр „Академия“.
13. Волков, Г. Н. (2004) Чувашская этнопедагогика, Издание третье, дополненное, Чебоксары: Фонд И. Я. Яковлева, Чебоксарский институт экономики и менеджмента Санкт-Петербургского государственного политехнического университета.

Original scientific article

ETHNOPEDAGOGICAL APPROACH TO PREVENTION OF SOCIAL EXCLUSION OF YOUTH

Adnan Tufekčić, Ph.D.

Abstract

Ethnopedagogical approach to prevention of social exclusion of youth implies research and using popular upbringing as a socio-historical phenomenon in structuring contemporary educational system. Popular pedagogy cannot be completely renewed, which is not necessary, so it should be merged with contemporary pedagogical thought. In addition to that, basic attributes of popular pedagogy offer approaches, methods and procedures for solving problems within the actual crisis of upbringing and education. Those attributes stem from virtues that are educational aims of all peoples such as: love for parents, love for work, health, intelligence, sociability (humanity), kindness, honour, chastity (honesty), loyalty and fairness, contempt for laziness, treating the elderly with respect, which is achieved through interconnection of upbringing, self-education and correction. The significance of ethnopedagogical cognitions for building the system for prevention of social exclusion of youth is seen in applying multigenerational pedagogical experiences from human development in terms of personality and sociability.

Keywords: ethnopedagogy, popular pedagogy, educational system, prevention, social exclusion

عدنان توفكتشيتش

كلية الآداب - قسم التربية وعلم النفس - توزلا

الطريقة الإثنوتربوية في الوقاية من استبعاد الشباب الاجتماعي

الخلاصة:

الطريقة الإثنوتربوية في الوقاية من تهيمش الشباب الاجتماعي تعني دراسة التربية الشعبية والاستفادة منها كظاهرة تاريخية اجتماعية في تشكيل التربية الحديثة في النظام التعليمي الحديث. ولا يمكن أن تجدد التربية الشعبية بالكامل, وهذا ليس مطلوباً, بل ينبغي أن تندمج مع الفكر التربوي الحديث. ولأجل ذلك, نتحدث عن أسس التربية الشعبية الأصلية ونقدم فيها تصورات وطرق ومبادئ في حل مشاكل الأزمة الحديثة في التربية والتعليم. ويترتب على تلك الخصائص تعيين الفضائل المشتركة بين الشعوب, مثل: حب الوالدين, وحب العمل, والصحة, والعقل, الإنسانية, والفضل, والشرف, والاحترام, والتقدير, والأمانة, والعدل, وكره الكسل, وعلاقة الأنا مع الكبار, وما يكتسب من علاقة التربية والتربية الذاتية والتغير التربوي. وأهمية المعارف الإثنوتربوية في تشكيل النظام الوقائي لاستبعاد الشباب اجتماعياً تتجلى في تطبيق خبرات الأجيال الكثيرة في مجال تنمية الإنسان, وشخصيته الاجتماعية.

الكلمات الأساسية: التربية الإثنية, التربية الشعبية, نظام التعليم والتربية, الوقاية, الاستبعاد الاجتماعي